

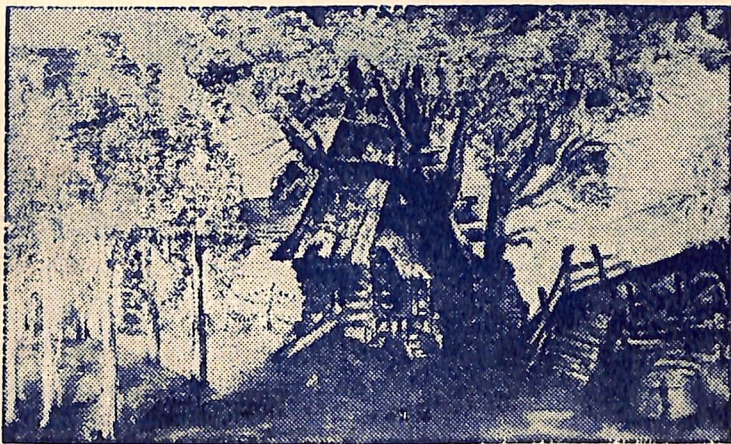
5810

Հայկ. ԽՍՀ

—Арм. ССР

ՈՊԵՐԱՅԻ ՅԵՎ. ԲԱԼԵՏԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ТЕАТР ОПЕРЫ И БАЛЕТА

ՋՐԱՀԱՐՍ РУСАЛКА

782
0-57

ՅԵՐԵՎԱՆ

1938

ԵՐԵՎԱՆ

21 OCT 2010

Հայկ. ԽՍՀ—Արմ. ССР

ՈՊԵՐԱՅԻ ՅԵՎ, ԲԱԼԵՏԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ТЕАТР ОПЕРЫ и БАЛЕТА

782

0-57

ur

ՋՐԱՀԱՐՍ

Ոպերա 4 գործողությամբ (6 պատկեր)

Յեղամեսություն՝ Ա. Ս. ԴԱՐԳՈՄՅԺՍԿՈՒ

РУСАЛКА

Опера в 4-х действ. (6 карт.)

Музыка А. С. ДАРГОМЫЖСКОГО

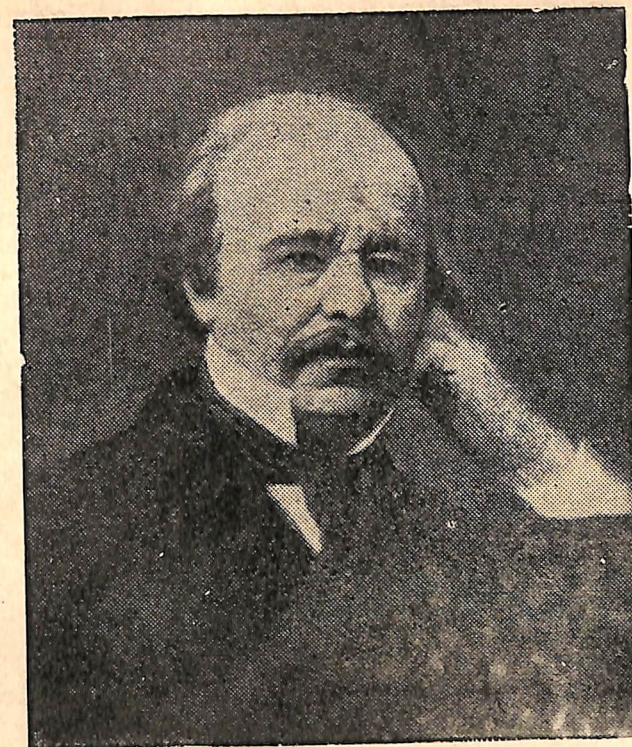

02.09.2013

5810

5761
38

Ա. Ս. ԴԱՐԳՈՄՅՈՒՅՔԻՅ — А. С. ДАРГОМЫЖСКИЙ
(1813—1869)

Ա. Ս ԴԱՐԳՈՄԻԺՍԿԻՅ

Ալեքսանդր Սերգեյևիչ Դարգոմիժսկին ծնվել է 1813 թ. փետրվարի 2-ին, Տուլայի նահանգի Դարգոմիժ գյուղում: Նրա հայրը, փոստի չինովնիկ և մանր կալվածատեր էր: 1817 թվին տեղափոխվում է իր ընտանիքը Պետերբուրգ, վորտեղ յերեխայի յերաժշտական տաղանդի զարգացման համար ստեղծվում են ամենաբարենպաստ պայմաններ: 11—12 տարեկան հասակում Դարգոմիժսկին արդեն նվագում էր ջութակի և դաշնամուրի վրա, սովորում էր յերգել և ստեղծագործական փորձեր էր կատարում: Ինչպես ընդհանուր, այնպես և յերաժշտական կրթությունը նա ստացել է տանը: 14 տարեկան հասակում Դարգոմիժսկին ընդունվում է պետական ծառայության, վորը նրան հնարավորություն է տալիս շատ կարճ ժամանակամիջոցում հայտնի դառնալ Պետերբուրգի սալոններում, վորպես դաշնակահար ու կոմպոզիտոր: Կոմպոզիցիայի տեսությամբ, Դարգոմիժսկին յերբեք լուրջ չի զբաղվել: 20 տարեկան հասակում նա մտերմանում է Մ. Ի. Գլինկայի հետ: Նրանք միասին չորս ձեռքով նվագում են, թե հին և թե ժամանակակից կոմպոզիտորների բազմաթիվ սիմֆոնիաներ, ուվերտյուրաներ և ոպերաներ: 1838 թ. նա գրում է իր առաջին ոպերան՝ «Եսմերալդա», ըստ Վիկտոր Հյուգոյի «Փարիզյան աստվածամոր տաճար» վեպի, «Եսմերալդա» ոպերան բեմադրվում է միայն 8 տարի հետո: Այդ ոպերայում, չնայած նրան, վոր նա քիչ որիգինալ է, արդեն յերևան է գալիս Դարգոմիժսկու «դրամատիկական ոժտվածությունը, բեմի զգացումը, բնույթագրելու կարողությունը և արտահայտիչ վոկալ դեկլամացիան»: Յերեսուն տարեկան հասակում նա ընդմիշտ թողնում է ծառայությունը և ամբողջովին իրեն նվիրում յերաժշտական ստեղծագործությանը: Մեկ տարի հետո նա կատարում է իր առաջին արտասահմանյան ճանապարհորդությունը, վորի ընթացքում ծանոթանում է Մեյբերերի, Գալեվիի, Որբերի և այն ժամանակվա մի շարք ուրիշ ականավոր կոմպոզիտորների հետ: «Եսմերալդա» ոպերայի բեմադրությունից հետո, Դարգոմիժսկին ըստ Պուշկինի տեկստի գրում է ոպերա-բալետ «Վաքիսի տոնախմբությունը», վորը բեմադրվում է միայն 20 տարի հետո: 1842—1855 թիվը Դարգոմիժսկին զբաղված էր «Ջրահարս» (ըստ Պուշկինի) ոպերայի մի շարք ումանաների և վոկալ անսամբլների ստեղծագործությամբ: Դարգոմիժսկու շուրջը խմբվում են մի շարք մարդիկ, վորոնք քարոզում են յերաժշտագեղարվեստական ուսուցման լողունները, «ճշարտություն ձայների միջոցով»: Իր կյանքի վերջին տարիների ընթացքում Դարգոմիժսկին աշխատում էր «Քարե հյուր» (ըստ Պուշկինի) յերաժշտական դրամայի վրա, վորը՝ կառուցված է բացառապես բեռնատարիների վրա և գուրկ է «բոլոր ոպերային հատկանիշներից (ատրիբուտներից) — ուվերտյուրաներից, անտ-

րակտներէից, յերգեցիկ խմբերէից, անսամբլներէից, պարերէից: Դարգոմիթսկու «Քարե հյուրը»՝ «գա յեզակի բացառիկ յերեւոյթ ե վոչ միայն ռուսական այլև համաշխարհային յերաժշտության մեջ, յեթե հաշվի չառնենք Մուսորգսկու կողմից գրված «Ամուսնութեան» առաջին գործողութիւնը»: Դարգոմիթսկին շատ խոշոր ազդեցութիւն ե թողել յերիտասարդ ռուս կոմպոզիտորների վրա, մասնավորապես Բալակիրեվի խմբի անդամների վրա՝ Կյուրիի, Մուսորգսկու, Ռիմսկի-Կորսակովի ե Բորոդինի վրա, վորոնց հետ նա մոտ հարաբերութիւնների մեջ եր:

Դարգոմիթսկին վախճանվել ե 1869 թ. հունվարի 5-ին Պետերբուրգում:

ՋՐԱՀԱՐԱ

«Ջրահարս» ոպերան գրված ե ըստ Պուշկինի համանուն հանճարեղ դրամատիկական տեսիլների տեկստի: Յենթագրութիւն կա, վոր սկզբում Պուշկինը «Ջրահարս»-ը գրել ե վորպես ոպերային լիբրետտո կոմպոզիտոր Յեսսաուլովի համար, ե միայն հետագայում ձևափոխել ե դրամայի, վորը չի վերջացրել: Լիբրետտոյի վերջավորութիւնը ստիպված ե յեղել գրել-վերջացնել ինքը՝ Դարգոմիթսկին:

«Ինչն ե ինձ տանջում,—գա լիբրետտոն ե,—գրում ե Դարգոմիթսկին իրեն նամակներից մեկում— յերեւակայիր, վոր յես ինքս եմ գրում վոտանավորներ: Մեղ մոտ բանաստեղծները—բոլորը հանճարներ են՝ չկա ե վոչ մեկը— միայն տաղանդով, ինչպես դու ե յես, ե նրանց հետ վոչ մի համեմարելութիւն հնարավոր չե: Նայում են վրադ բարձունքների բարձունքից ե արհամարհում են»:

Բացի լիբրետտոյի վերջավորութիւնից՝ Դարգոմիթսկին գրում ե նաև մի քանի եպիգրֆներ՝ առաջին գործողութեան մեջ Նատաշայի վերջին արիան—«Դենսլի թագուհի», յերկրորդ գործողութեան մեջ—Ուզայի կատակ— յերգը ե պուշկինյան տեկստի մեջ մի շարք փոփոխութիւններ ե անում:

Սկսելով իր ստեղծագործական աշխատանքները «Ջրահարս» ոպերայի վրա, կոմպոզիտորը միանգամայն գիտակցորեն ձգտում եր անգաղափար ե մակերեսային արվեստին հակադրել սոցիալական բովանդակութեան լի մի արվեստ, արվեստ, վորը «բնական» ե ճշմարտորեն արտացոլում ե իրականութիւնը: «Դարգոմիթսկին ձգտում եր յերաժշտական մարմնացում տալ սուր դրամատիկական (կամ կոմիկական) դրութիւններին: Փնտրում եր ավելի մեծ հոգեբանական խորութիւն»:

«Աշխատում եմ իմ «Ջրահարս»-ի վրա—գրում ե նա: Ինչքան ավելի շատ եմ ուսումնասիրում մեր ժողովրդական ելեմենտները, այնքան ավելի շատ եմ բացում նրանց մեջ զանազան կողմեր: Գլխական... շոշափել ե նրա դեռ միայն մեկ կողմը: Դրաման նրա մոտ շատ թախծոտ ե, իսկ կոմիկական կողմը կորցնում ե ազգայնութիւնը: Ուժերիս ե հնարավորութիւններիս սահմաններում, յես աշխատում եմ «Ջրահարսի»-ի մեջ զարգացնել մեր դրամատիկական ելեմենտները»:

«...Յես մտադրութիւն չունեմ նրանց համար յերաժշտութիւնը գվարձանք դարձնել,—գրում ե նա մեկ ուրիշ նամակում:—Ուզում եմ, վարպետի հնչյունն ուղղակի արտահայտի խաբ: Ուզում եմ հումորստիւն»:

Յեվ իրոք, Դարգոմիթսկուն հաջողվում ե ստեղծել ռուսական առաջին ռեալիստական ոպերան, վորը համակված ե մեծ սիրով դեպի ժողովուրդը: Այդ պատճառով «Ջրահարս»-ը հանդիսանում ե նոր ետապ, վոչ միայն Դարգոմիթսկու ստեղծագործութեան մեջ, այլ նաև ռուսական յերաժշտական կուլտուրայի պատմութեան մեջ: «Ջրահարս»-ն իր ամուր տեղն ե գրավել մեր խորհրդային ոպերային թատրոնների ռեպերտուարում, շնորհիվ իր ա-

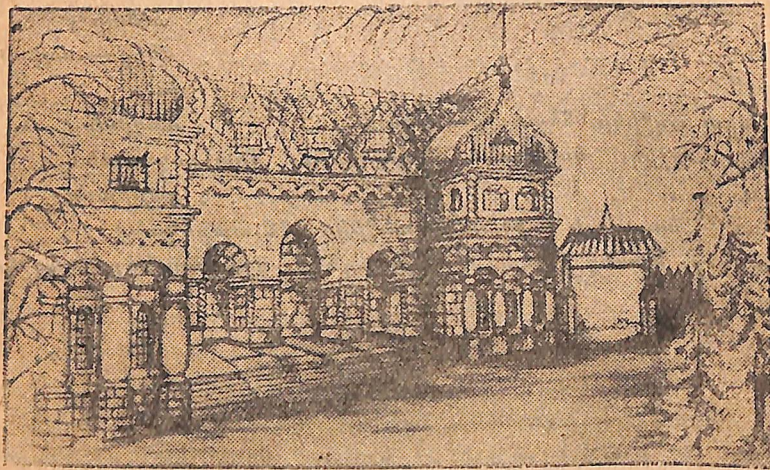
աջադիմական ելեմենտները, շնորհիվ կոմպոզիտորին ժամանակակից տեղային կենցաղի, կենդանի և ճշմարիտ նկարագրին, շնորհիվ իրեն ժողովրդագիտությունը: Իսկ «Ջրահարս»-ի ժողովրդականությունը կայանում է վոչ միայն նրանում, վոր նա գրված է ժողովրդական, յերաժշտական ստեղծագործություն մեծ ազդեցություն տալի, և վոր կենդանի, ռեալիստականորեն տրված են ժողովրդական. սովորություններն ու ծեսերը, այլև նրանում, վոր նրա մեջ արտացոլվել են ժողովրդի թագնված ցանկությունները, նրա ճշգրտումները, նրա իղձերը: Իսկ ժողովրդի հիմնական իղձն էր—մարդկանց սոցիալական հավասարությունը: «Ջրահարս»-ում ամբողջ արագեղիան բերված է սոցիալապես անհավասար հասարակության անդամների ընդհարումից: Յեթե ջրադացպանի աղջիկն իշխանի հետ սոցիալապես հավասար լիներ, այդ դեպքում տրագեդիան տեղի չեր կարող ունենալ, վորովհետև ինքը կոնֆլիկտն անհնար կլիներ: Ջրադացպանի աղջիկը հաղթում է և վրեժխնդիր է լինում իշխանին միայն այն ժամանակ, յերբ նա սոցիալապես հավասար է դառնում նրան:

Իշխանի կողմից վիրավորված և ինչ-վոր ստորջրյա թագավորության մեջ թագուհի դարձած և իրեն վիրավորողից վրեժխնդիր յեղած աղջկա պատմությունը—դա ժողովրդական ասացվածքների սովորական մոտիվ է, վորոնց մեջ արտահայտվում է ժողովրդի սպասումները—վոր կգտնվի նոր ճշմարտություն, կվերականգնի սոցիալական արդարությունը:

Դարգոմիժսկու մեծ արժանիքը կայանում է հենց նրանում, վոր նա կարողացել է ցայտուն, հուզականությամբ ճշմարիտ, բայց միևնույն ժամանակ պարզ ու հանրամատչելի յերաժշտական լեզվով արտահայտել հանձարեղ ուղևորական բանաստեղծ Պուշկինի ամենաժողովրդական ստեղծագործություններից մեկի գործող անձանց վողջ հոգեբանական խորությունը:

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

Իժխան	տենոր
Իժխանուհի	մեցցո-սոպրանո
Ջրադացպան	բաս
Նառառա, նրա աղջիկը, հետո ջրահարս	սոպրանո
Ոլգա—վորբ աղջիկ, ապրում է իշխանուհու մոտ—սոպրանո	
Խնամախոս	բարիտոն
Ռուսալուչկա—Նատաշայի և իշխանի աղջիկը (12 տարեկան)	
Բոյարներ, նրանց կանայք, վորսորդներ, գյուղացիներ, գեղջկուհիներ և ջրահարսեր:	

ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Ջրաղաց Դսեպրի ափին: Ծեր ջրաղացպանի աղջիկը. Նատաշան, արգեն մեկ տարի յե, վոր սիրում ե իշխանին: Բայց վերջին ժամանակներս իշխանը, ինչ-վոր շատ վաղուց ե, վոր չի յեղել իր մոտ, և նրա սիրող սիրտը վատ բաներ ե նախազգում: Ծեր ջրաղացպանը խորհուրդ ե տալիս նրան, գոնե վորեկ ոգուտ քաղել իշխանից, թե իր և թե ծնողների համար:

Մտնում ե իշխանը, վորը յեկել և հաղորդելու Նատաշային այն մասին, վոր ինքը պիտի ամուսնանա ուրիշի հետ: Տեսնելով Նատաշային, նրա տանջանքները և լսելով նրա հանդիմանությունները, իշխանը վարանում ե—ճակատագրական լուրով հանկարծակի հարված հասցնելու նրան: Իշխանը հանգստացնում ե Նատաշային, հավատացնում ե նրան, վոր սիրում ե առաջվա նման: Ներս ե մտնում ձիապանը և հանձնում ե իշխանին մի արկղիկ մանյակով:

—«Այսոր ուղիղ մեկ տարի յե, ինչ մենք առաջին անգամ հանդիպեցինք իրար, վերցրու վորպես ընծա այս մանյակը: Դե տեսնում ես հիմա վոր հիշում եյի քո մասին»,—ասում ե իշխանը դիմելով Նատաշային:

—«Ենչիս են պետք ինձ նվերները, հավատա, վոր քո սերը և փաղաքշանքը աշխարհի բոլոր գանձերից ավելի թանգ են,—պատասխանում ե Նատաշան՝ ընդունելով ընծան: Նա նորից իրեն յերջանիկ ե զգում: Նատաշան, իշխանը և ջրաղացպանը մտնում են ջրաղաց: Ներս են գալիս գյուղացիներ և սկսում են յերգել տիտուր, վշտալի մի յերգ: Ջրաղացպանը, լսելով նրանց յերգը, դուրս ե գալիս և հայտնելով, վոր իշխանը ջրաղացում ե, առաջարկում ե զվարճացնել թանկագին հյուրին: Սկսում են պարերգերն ու պարերը: Մտնում ե իշխանը. Ջրաղացպանը նկատելով, վոր իշխանը ուրախ չե և պարերին ուշադրություն չի դարձնում, նշան ե անում գյուղացիներին, վորպեսզի նրանք հեռանան և ինքն ել քիչ հետո հեռանում ե: Նատաշան ցանկանում ե իմանալ իշխանի տխրության պատճառը: Իշխանը, Նատաշայի յերկարատե ու համառ թախանձանքից հետո, հայտնում ե նրան, վոր ինքը պետք ե ամուսնանա ուրիշի հետ:

—«Ձե վոր մենք աղատ չենք մեր սրտի ուզած կինն ընտրելու»,—արդարանում ե իշխանը:

Դսալուց առաջ նա հագցնում ե Նատաշայի գլխին գլխազարդ, վորպես հիշատակ իրենից, և թողնում ե զրամով լի մի քսակ ջրաղացպանի համար:

—«Թող, վոր զրկեմ քեզ վերջին անգամ»,—ասում ե իշխանը, համբուրում ե նրան և ուղում ե հեռանալ: Նատաշան, կարծես արթնանալով, կանգնեցնում ե նրան:

—«Սպասիր, սպասիր, ուզում եյի ասել քեզ... Ձեռն հիշում ինչ... Հնա, հիշեցի, շուտով յես մայր պիտի կոչվեմ...»:

Շփոթված իշխանը, հավատացնում ե, վոր չի թողնի նրան ու յերեկային և շտապ հեռանում ե:

Ներս ե գալիս ջրաղացպանը: Նա հիացած ե իշխանի նվերներով: Նատաշան անզգա վեճակում ասում ե հորը, վոր իշխանն ամուսնացել ե ուրիշի հետ, խայթիչ կերպով կրկնելով՝ «իշխաններն անկամ են իրենց սրտի ուզած կինն ընտրել» խոսքերը: Իզուր ե ջանում ջրաղացպանը հանգստացնել իր դժբախտ աղջկան: Գալիս են գյուղացիները: Զրաղացպանը խնդրում ե աղջկան ժողովրդի առաջ չխայտառակել հորը:

—«Ի՞նչ հայր ես ինձ համար,—պատասխանում ե նա:—Հա... մոռացել եյի՝ նա պատվիրել ե քեզ տալ այս արծաթը, այն բանի համար, վոր դու բարի յես յեղել դեպի նա, նրա համար, վոր աղջկադ խիստ չես պահել»:

Փորձում են հանգստացնել Նատաշային նաև գյուղացիները, բայց վոչ մի հորդորանք չի ոգնում:

—«Ոձը, ոձը... Սառը ոձը սեղմում ե իմ վիզը...»,—դռնում ե նա, պոկելով իրենից իշխանի նվիրած մանյակը:

—«Ահա, ահա իմ պսակը, խայտառակության պսակը...»,—շարունակում ե Նատաշան և պոկելով գլխից գլխազարդը նետում ե գետը:

—«Դենպրի թագուհի, յես հանձնվում եմ քո հզոր իշխանությանը, ընդունիր ինձ քո հովանավորության տակ և սովորեցրու, թե ի՞նչպես վրեժխնդիր լինել ուխտադրության և դավաճանության համար...»,—նա վազում ե դեպի գետը և իրեն ջուրն ե նետում:

Ծեր ջրաղացպանն ուզում ե վազել նրա հետևից, բայց ուժասպառ վայր ե ընկնում:

ՅԵՐԿՐՈՐԴԻ ԴՈՐՃՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Իշխանի հարսանիքը: Բոյարները և իշխանուհու ընկերուհիները շրջապատել են յերիտասարդ գույգին: Իշխանը խմում ե թանկագին հյուրերի կենացը: Իշխանուհին վերջին ֆնաս բարոջն ե ասում իր մանկության ընկերուհիներին: Իշխանը յերգվում ե, վոր հավիտյան սիրելու յե նրան: Խնամախոսը սկսում ե պարերը: Պարերից հետո նա խնդրում ե աղջիկներին ելլի յերգել: Աղջիկները յերգում են, վորից հետո գոհացած խնամախոսը սկսում ե նրանց նվերներ բաժանել: Այդ ժամանակամիջոցին հյուրերի խմբի միջից լսվում ե Նատաշայի ձայնը, վորը յերգում ե այն մասին, թե ի՞նչպես առավակում մեկ ձկնիկ ասում ե մեկ ուրիշին՝

—«Իսկ լսել ես դու, ձկնիկ քույրիկ, մեր ջրերի նորությունների մասին: Թե ի՞նչպես մեզ մոտ յերեկոյան մի գեղեցիկ աղջիկ խեղդվեց, խեղդվելու ժամանակ նա անիծում եր իր սիրած յարին»:

Հյուրերը տարակուսանքի մեջ են: Իշխանուհին վախեցած ե՝ «Լավ բան չե, վոր մեր հարսանիքին տիուր յերգ հնչեց»: Անհանգստացած իշխանը կարգադրում ե իմանալ, թե ով ե համարձակվել Նատաշային հարսանիք թողնել: Ընդհանուր իրարանցումին վերջ դնելու նպատակով, խնամախոսը

առաջարկում ե խմել ամուսնական գույգի կենացը: Իշխանը մոտենում ե իշխանուհուն և այն վայրկյանին յերբ նա համբուրում ե իշխանուհուն, լսվում ե կնոջ բարձրաձայն հառաչանք՝ այդ նորից Նատաշան ե:

Չայրացած իշխանը հրամայում ե գտնել և դուրս վռնգել ջրաղացպանի հանդուգն աղջկան:

Խանգարված հարսանյաց խնջույքը վերջանում ե ընդհանուր իրարանցումով:

ՅԵՐԿՐՈՐԴԻ ԴՈՐՃՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԿԵՐ

Իշխանուհին իր սենյակում սպասում ե իշխանին, վորը վերջին ժամանակներս, ինչ-վոր պատճառով արթնանում ե շատ վաղ, «հրամայում ե ձի թամբել և մինչև կես գիշեր աստված գլխե թե ինչ տեղեր ե-շրջում»: Մըտնում ե Ուզան: Իշխանուհին կասկածում ե, վոր ամուսինն իրեն դավաճանում ե: Ուզան փորձում ե հանգստացնել և ուրախացնել նրան ծիծաղելի յերգով: Վերադառնում ե իշխանի վորսկանը և հայտնում ե, վոր իշխանը ֆնաց Դենպրի ափին: Իշխանուհին հրամայում ե վորսկանին անմիջապես վերադառնալ իշխանի մոտ և ինքն Ուզայի հետ մեկ տեղ գնում ե նրա հետևից:

ՅԵՐԿՐՈՐԴԻ ՊԱՏԿԵՐ

Յերեկո Դենպրի ափին: Նույն ջրաղացը՝ միայն կիսաքանդված: Զրի մեջ յերեւում են ջրահարսերը: Նրանք յերգում են, վազվզում և դուրս են գալիս ափ: Մոտեցող իշխանը վախեցնում ե նրանց նրանք արագորեն իրենց ջուրն են նետում և անհայտանում են: Մտնում ե իշխանը: «Ինչ վոր անհայտ ույժ անկախ» իր «կամքից ձգում ե նրան դեպի այդ տխուր ափերը»: Նա հիշում ե այն որերը, յերբ այդ նույն տեղում իրեն դիմավորում եր նա, վորի հետ իր «սիրտը յերջանկություն ճանաչեց»: Բայց ավաղ, «անվերադարձ անցան ուրախության պայծառ որերը»: Ներս ե մտնում ջրաղացպանը, գզգզված և կիսամերկ:

—«Բարե, բարե փեսա».

—«Ո՞վ ես դու»:

—«Յես այստեղի ագռավն եմ».

Իշխանը ճանաչում ե խելագարված ջրաղացպանին: Զրաղացպանը պատմում ե նրան այն մասին, թե ինչպես ինքը ագռավ դարձավ, թե ինչպես են ապրում իրեն աղջիկն ու թռուիկը:

—«Ծերուկ, չե վոր այստեղ անտառում քաղցից կմեռնես. չե՞ս ուզում արդյոք դալ իմ ամրոցը»,—առաջարկում ե զղացած իշխանը:

—«Քո ամրոցը, չե, շնորհակալ եմ... Կգրավես, իսկ այնտեղ, թիրեա կխեղդեմ մանյակով».

—«Տուր ինձ աղջիկս».—գոչելով, ջրաղացպանը հարձակվում ե իշխանի վրա:

Ներս են վազում իշխանական վորսորդները և ուժով ազատում են իշխանին ջրաղացպանի ձեռքերից:

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԿԵՐ

Ջրահարսերի սուրճըյա արքունիքը: Նրանք պարում, յերգում, զվարճանում են: Անցել է ուղիղ տասնյերկու տարի այն որվանից, յերբ Նատաշան իրեն ջուրը նետեց: Նա դարձել է Ջրահարսերի թագուհին: Վաղուց ցանկացած վրեժխնդրության ժամը կարծես հասել է. այսօր իշխանը պիտի ափ գա, այդ պատճառով նա հրահանգում է իր աղջկան՝ Ռուսալուչկային, գրավել իշխանին և իրեն ապարանքը բերել:

— «...Դու աշխատիր, սիրելիս, քո փաղաքշող մանկական խոսքերով գրավել նրան և իմ արքունիքը բերել, դու հիշեցրու նրան մատաղ որերի սիրո մասին և ասա, վոր յես կանչում ու սպասում եմ նրան»:

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏԿԵՐ

Դենպրի նույն ափը: Յերեւում են իշխանուհին Ուգայի հետ և տեսնելով իշխանին, թագնվում են ավերված ջրաղացի հետեւում: Մտնում է իշխանը: Դենպրից դուրս է գալիս Ռուսալուչկան: Իշխանը հիացած է նրանով Ռուսալուչկան հայտնում է նրան այն ամենը, ինչի մասին խնդրել էր մայրը և առաջարկում է ուղեկցել նրան սուրճըյա արքունիքը: Իշխանն ուզում է գնալ, բայց այդ ժամանակ ջրաղացի յետեւից դուրս են գալիս իշխանուհին ու Ուգան և աղաչում են նրան խնայել իրենց և տուն վերադառնալ: Լսվում է Նատաշայի ձայնը. վորը կանչում է իշխանին իր մոտ: Ներս է մտնում ջրաղացպանը և կարծես պաշտպանում է իշխանին, իշխանուհուց ու Ուգայից:

— «...Յես այստեղի ագռավն եմ...ու տերը. նա մեր փեսացուն է, մենք նրան չենք զիջի. այսօր հարսանիք է և յես ձեզ հրավիրում եմ հարսանյաց խնջույքին»: Ջրաղացպանը և Ռուսալուչկան ձգում են իշխանին դեպի գետը: Ռուսալուչկան իրեն նետում է գետը, իսկ նրա հետեւից ջրաղացպանը հրում է իշխանին ջուրը:

Սուրճըյա թագավորութունը: Մի խուր ջրահարսեր բերել են իշխանի մարմինը և դրել իրենց թագուհու վրաների մոտ:

Կ. Մ. Վ.

А. С. ДАРГОМЫЖСКИЙ

Александр Сергеевич Даргомыжский родился 2 февраля 1813 г., в селе Даргомыже, Тульской губ. Отец его — почтовый чиновник и мелкий помещик в 1817 г. перебросил всю свою семью в Петербург, где создались самые благоприятные условия для развития музыкального таланта ребенка. 11—12-ти лет он уже играл на скрипке и фортепиано, учился пению и делал попытки сочинять. Как общее, так и музыкальное образование он получил дома. 14-летним мальчиком Даргомыжский поступает на государственную службу, что дает ему возможность, в очень короткий срок приобрести в Петербургских салонах известность, как пианист и композитор романсов и пьес для фортепиано. Теорией композиции Даргомыжский серьезно никогда не занимался. В 20-летнем возрасте он сближается с М. И. Глинкой, с которым проигрывает в четыре руки очень большое количество симфоний, увертюр и опер, как старых так и современных мастеров. В 1839 году он написал свою первую оперу „Эсмеральда“, по роману В. Гюго „Собор Парижской богоматери“. Опера „Эсмеральда“ была поставлена только через 8 лет. В этой опере, несмотря на то, что она мало оригинальна, проявился „драматический дар, чутье сцены, умение характеризовать и выразительная вокальная декламация“. В 30 лет он навсегда бросает службу чиновника и всецело отдается музыкальному творчеству.

Через год он совершает свою первую поездку за границу, где знакомится с Мейербером, Галеви, Обером и другими виднейшими композиторами того времени.

После постановки оперы „Эсмеральда“ Даргомыжский пишет оперу-балет „Торжество Вакха“, на текст Пушкина, которая была поставлена только через 20 лет.

С 1843 г. по 1855 г. Даргомыжский был занят сочинением оперы „Русалка“ (текст Пушкина), а также романсами и вокальными ансамблями. Вокруг Даргомыжского образовалась группа людей, которая проповедывала лозунги музыкально-художественного роэализма: „правды в звуках“.

Последние годы своей жизни Даргомыжский работал над необычайно смелой по музыкальному замыслу музыкальной драмой „Каменный гость“ (текст Пушкина), которая построена исключительно на ре-

читативах и лишена „всех оперных атрибутов — увертюры, антрактов, хоров, ансамблей, танцев“. „Каменный гость“ Даргомыжского — „Это единичное, исключительное явление не только в русской, но и в мировой музыке, если не считать 1-го акта „Женитьбы“ написанного Муссорским“. Даргомыжский оказал огромное влияние на молодых русских композиторов, в частности на членов балакиревского кружка: на Кюи, Муссорского, Римского-Корсакова и Бородина, с которым он был в тесном общении.

Умер Даргомыжский 5 января 1869 году в Петербурге.

РУСАЛКА

Опера „Русалка“ написана на одноименный текст гениальных драматических сцен Пушкина. Существует предположение, что „Русалку“ Пушкин первоначально писал как оперное либретто (для композитора Есаулова), и лишь впоследствии переделал на драму, которую не успел закончить. Даргомыжскому пришлось самому дописать окончание либретто.

„Что меня мучит, — это либретто, — пишет Даргомыжский в одном из своих писем: вообрази, что я сам пишу стихи. Поэты у нас все гении: ни одного нет просто с талантом, как ты да я; и с ними ладу никакого нет; смотрят на тебя с высоты высот и презирают“.

Кроме дописания либретто Даргомыжский сочинил несколько эпизодов: в первом акте последнюю арию Наташи „Днепра царица“; во втором акте шутивную песенку Ольги, и сделал ряд изменений пушкинского текста,

Приступая к сочинению оперы „Русалка“ композитор, вполне сознательно стремился противопоставить безыдейному и поверхностному искусству, искусство, наполненное социальным содержанием, искусство, которое „натурально“, правдиво отображает действительность. „Даргомыжский стремился музыкально воплотить острые драматические (или комические) ситуации. Искал большей психологической глубины“.

„Тружусь над своею „Русалкою“, — пишет он. — Что больше изучаю наши народные элементы, то больше открываю в них разнообразных сторон. Глинка... затронул еще только одну ее сторону — сторону лирическую. Драма у него слишком заунывна, комическая сторона теряет национальность... По силе и возможности, я в „Русалке“ своей работаю над развитием наших драматических элементов“.

„... Я не намерен снизводить для них музыку до забавы, — пишет он в другом письме. — Хочу, чтобы звук прямо выражал слово. Хочу правды“.

И действительно, Даргомыжскому удалось создать первую русскую реалистическую оперу проникнутую большой любовью к народу. Поэтому „Русалка“ является новым этапом не только в творчестве Даргомыжского, но и в истории русской музыкальной культуры.

„Русалка“ завоевала прочное место в репертуаре наших советских

оперных театров благодаря своим прогрессивным элементам, благодаря жизненному, правдивому изображению современного помещичьего быта, благодаря своей народности. А народность „Русалки“ заключается не только в том, что она написана под большим влиянием народно-песенного творчества, и что жизненно, реалистично даны народные обычаи и образы, но и в том, что в ней отражены потаенные желания народа, его стремления, его мечты. Основной же мечтой народа было—социальное равенство людей.

Еслиб дочь мельника была бы социально равной князю, то эта трагедия не имела бы места, так как сам конфликт был бы невозможен. Дочь мельника побеждает и мстит князю только тогда, когда она делается социально равной ему.

История девушки, обиженной князем и где-то, в подводном царстве ставшей царицей и отомстившей своему обидчику, это обычный мотив народных сказаний, в которых проявляются чаяния народа, что будет найдена новая правда, восстановлена социальная справедливость.

Великая заслуга Даргомыжского заключается именно в том, что он сумел ярким, эмоционально правдивым, но в тоже время простым и популярным музыкальным языком передать образы одного из самых народных произведений гениального русского поэта — Пушкина.

Действующие лица:

Князь . . . . . тенор.

Княгиня . . . . . меццо-сопрано.

Мельник . . . . . бас.

Наташа, его дочь, потом русалка . сопрано.

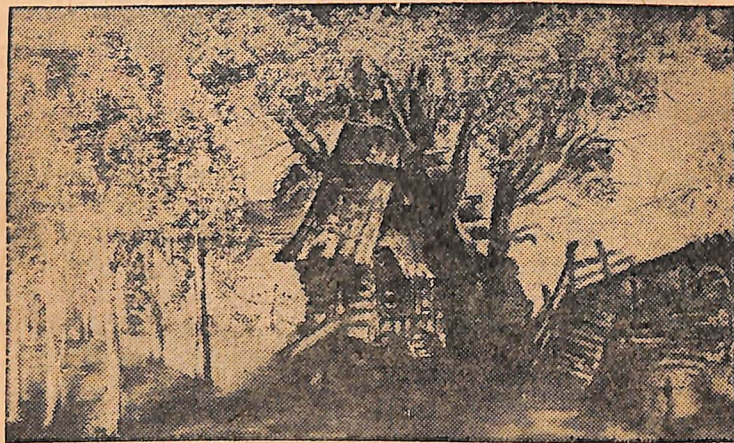
Ольга, сирота, преданная княгине . сопрано.

Сват . . . . . баритон.

Русалочка, 12-ти лет

Бояре, боярыни, охотники, крестьяне, крестьянки и русалки.

ДЕЙСТВИЕ ПЕРВОЕ

Мельница на берегу Днепра. Дочь старого мельника, Наташа, вот уже год, как любит князя. Но за последнее время, что-то очень долго князь не был у нее и ее любящее сердце чувствует недоброе. Старый мельник советует ей извлечь хоть какую-нибудь пользу от князя, как для себя самой, так и для родных. Входит князь, который приехал сообщить Наташе, что он должен жениться на другой. Увидев Наташу, ее страдания, и услышав ее упреки, князь не может „решиться, ее внезапно поразить известием роковым“. Князь успокаивает Наташу и уверяет, что любит ее как всегда. Входит конюх и подает князю ларчик с ожерельем.

— „Сегодня ровно год, как в первый раз мы встретились с тобой; возьми на память это ожерелье. Ну, видишь ли теперь, что помнил о тебе“, — говорит князь, — обращаясь к Наташе.

— „На что подарки мне, поверь, любовь твоя и ласки дороже всех сокровищ мира“ — отвечает Наташа, принимая подарок. Она снова чувствует себя счастливой.

Наташа, князь и мельник уходят на мельницу. Входят крестьяне и начинают петь грустную, заунывную песню. Услышав их песню, выходит мельник и сообщает, что князь на мельнице предлагает потешить дорогого гостя. Начинаются хороводы, переходящие в плясую. Входит князь. Мельник замечает, что князь не весел и мало обращает внимания на хороводы, делает знак крестьянам, чтобы они удалились и после уходит сам. Наташа хочет знать причину печали князя. Князь, после долгих и настойчивых просьб Наташи, открывает ей, что он должен жениться на другой:

— „Ведь мы не вольны жен себе по сердцу брать“, — оправдывается князь.

Перед уходом он надевает на ее голову повязку в память о себе, и оставляет мешок с деньгами для мельника.

— „Дай обнять тебя в последний раз“, — говорит князь, целует ее и хочет удалиться. Наташа, как будто опомнясь, останавливает его:

— „Постой! Постой, тебе сказать хотела... Не помню что... Да, вспомнила; я скоро матерью должна назваться...“.

Расерянный князь уверяет, что не оставит ее и ребенка и поспешно удаляется.

Входит мельник. Он восхищен подарками князя. Наташа в забытьи говорит отцу, что князь женился на другой, язвительно повторяя слова: „князя не вольны жен себе по сердцу брать“. Напрасно старается мельник успокоить свою несчастную дочь. Приходят крестьяне. Мельник просит дочь не срамить отца перед народом.

— „Какой ты мне отец, — отвечает она. — Да... забыла я: тебе отдать велел он это серебро за то, что добр был для него, за то, что дочь держал не строго“.

Пытаются успокоить Наташу и крестьяне, но никакие уговоры не помогают.

— „Змея, змея... Холодная змея мне шею давит...“, — кричит она, срывая с себя ожерелье, подаренное князем.

— „Вот, вот венец мой, венец позорный!..“, — продолжает Наташа и срывая с головы повязку, бросает в Днепр.

— „Днепра царица, предаюсь могучей власти я твоей; прими меня под свой покров, и научи, как отомстить за вероломство, за измену...“, — она бежит к реке и бросается в воду. Старый мельник хочет бежать за ней, но падает в изнеможении.

ДЕЙСТВИЕ ВТОРОЕ

Свадьба князя. Бояре и подруги княгини окружили молодую чету. Гости величают счастливую молодую пару. Князь пьет за здоровье дорогих гостей. Княгиня прощается с подругами детства. Князь клянется ей в вечной любви. Сват затевает пляски. После плясок сват просит девушек спеть еще. Довольный песней девушек сват раздает им подарки. В это время из группы гостей слышится голос Наташи, которая поет о том, как в речке одна рыбка говорила другой:

— „... А слыжала-ль ты, рыбка сестрица, про вести наши, про речные? Как у нас вечер красна девица утопилась; утопая, милого друга проклонила“.

Гости в недоумении. Княгиня напугана: „Не к добру на свадьбе нашей песня грусти раздалась“. Встревоженный князь приказывает узнать, кто смел впустить Наташу на свадьбу. С целью прекратить общее смутение, сват предлагает тост за здоровье молодых. Князь подходит к княгине и в то время, когда он целует ее, в группе гостей раздается сильный женский стон: это опять Наташа.

Рассерженный князь приказывает отыскать и прогнать дерзкую мельничиху.

Омраченный свадебный пир кончается общей суматохой.

ДЕЙСТВИЕ ТРЕТЬЕ

Картина первая

В тереме у княгини. Она ждет князя, который за последнее время почему-то просыпается очень рано и „велит коня себе седлать, и

до ночи, бог ведает, где ездит!“. Входит Ольга. Княгиня подозревает мужа в измене. Ольга пытается успокоить и развеселить ее шуточной песней. Возвращается княжеский ловчий и сообщает, что князь остался на берегу Днепра. Княгиня приказывает ловчему немедленно вернуться к князю и сама, вместе с Ольгой идет вслед за ним.

Картина вторая

На берегу Днепра. Вечер. Та же мельница, только полуразвалившаяся. В воде показываются русалки. Они поют, резвятся и выходят на берег. Приближающийся князь испугивает их: они поспешно кидаются в воду и исчезают. Входит князь. „Невольнo к этим грустным берегам“ его „влечет неведомая сила“. Он вспоминает дни, когда на этом же месте его встречала та, с которой его „сердце блаженство узнало“. Но увy! „Прошли невозвратно дни радости светлых...“.

Входит мельник, оборванный и полунагой.

— „Здорово, здорово зять!“.

— „Кто ты?“.

— Я здешний ворон!“.

Князь узнает помещенного мельника. Мельник рассказывает ему о том, как он стал вороном и как живет дочь и внучка.

— „Старик, ты здесь в лесу, с голоду умрешь: не хочешь ли пойти в мой терем“, — предлагает раскаявшийся князь.

— „В твой терем? Нет, спасибо!.. Заманишь, а там пожалуй, удавишь ожерельем!“.

С криком: „Отдай мне дочь!“.

Мельник бросается на князя. Вбегают княжеские охотники и силою освобождают его из рук мельника.

ДЕЙСТВИЕ ЧЕТВЕРТОЕ

Картина первая

Подводный терем русалок. Русалки танцуют. Прошло 12 лет с тех пор, как Наташа бросилась в Днепр. Она стала царицей русалок. Давно желанный час мщения князю, кажется настал: сегодня князь должен притти на берег, поэтому она наставляет свою дочь, Русалочку, заманить его к ним в терем:

— „... Ты старайся, мой друг, лаской детских речей к нам его заманить и в мой терем завлечь; ты напхни ему про любовь юных дней и скажи, что я его зову и жду...“.

Картина вторая

Тот же берег Днепра. Показывается княгиня с Ольгой и, увидев князя, скрываются за развалинами мельницы. Входит князь. Из Днепра выходит Русалочка. Князь в восторге от нее. Она сообщает князю все то, что говорила мать и предлагает отвести его к ней. Князь хочет идти, но в это время из-за мельницы выходят княгиня и Ольга, и умо-

ляют его пощадить их и вернуться домой. Слышится голос Наташи, которая зовет князя к себе. Вбегает мельник и, как бы защищает князя от княгини и Ольги.

— „Я здешний ворон... и хозяин! Он наш жених, его мы не уступим! Сегодня свадьба и вас на пир я приглашаю!“. Мельник и Русалочка увлекают князя к реке. Русалочка кидается в реку, а вслед за нею мельник стакивает в воду князя.

* * *

Подводное царство. Группа русалок принесли и положили тело князя к ногам своей царицы.

К. М.-В.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0307588

ԳԻՆԸ 80 ԿՈՊ.